

Конкурентное преимущество, позиционирование, конкурентная ситуация, внутреннее конкурентное преимущество, внешнее конкурентное преимущество, конкурентоспособность, приоритетный конкурент.

A detailed analysis mechanism systematization competitive advantages in the construction of the matrix of competitive card market. The current state of competition Company Ltd. "Metro Cash & Carry." The analysis of factors operating conditions and specific activity of wholesale enterprises.

Competitive advantage, positioning, competitive situation, the internal competitive advantage, external competitive advantage, competitiveness, competitor priority.

УДК 330.341.1:338.432

НАЙВАЖЛИВІША СКЛАДОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ – КООПЕРАЦІЯ НА СЕЛІ

**М. М. Кулаєць, кандидат економічних наук, професор
В. О. Пабат, доктор сільськогосподарських наук, професор
М. Ф. Бабієнко, кандидат економічних наук, професор**

Поглиблено теоретико-методичні та практичні засади інноваційного забезпечення у розвитку кооперації на селі та її вплив на розвиток сільгоспвиробництва України та світу. Доведено, що проблеми продовольчої безпеки завжди були й залишаються глобальними. Особливої ваги вони набувають і для України.

Кооперація на селі, продовольча безпека, інноваційний розвиток, фізіологічні норми харчування, конкурентоспроможна продукція, екологічно безпечні технології, різні форми кооперації, інноваційна спрямованість.

У перспективі важливе місце має бути відведене кооперуванню на селі. Для нарощування продовольчих ресурсів у нашій державі варто взяти на озброєння досвід Англії. Ця країна з населенням 58,3 млн осіб, має в обробітку землі лише 6,1 млн га (в Україні понад 30 млн га) і при цьому левову частку продуктів має власних.

Вийти з економічної кризи можна лише за умови реалізації державної політики, спрямованої на інноваційний розвиток. І в цьому неабияку роль має зіграти кооперування на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інновацій у розвитку кооперації на селі та її вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва в Україні досліджували й досліджують, зокрема, В. В. Зіновчук, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, В. К. Збарський, М. П. Гриценко,

В. А. Пулім, В. О. Пабат та інші. Незважаючи на це, ряд аспектів цієї актуальної проблеми залишається недостатньо вивченим і потребує більш глибоких досліджень.

Мета дослідження – довести нагальну потребу інноваційного розвитку кооперації на селі та її вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу. Нам необхідно усвідомити, що на розв'язання проблем продовольчих ресурсів вкрай негативно впливає погіршення природної продуктивності наших ланів, особливо за роки незалежності. В агропромисловому комплексі України відбуваються складні й суперечливі процеси, викликані входженням у ринкову економіку, що, значною мірою, негативно впливає на розв'язання проблеми продовольчої безпеки, безпеки харчування, якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Адже маємо прекрасний потенціал не тільки ґрунтовий (земельний), а й людський фактор, потужний науковий, освітянський і кадровий потенціали.

Про це свідчить табл. 1, в якій наведено дані щодо виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції на душу населення в 90-ті роки минулого століття в передових країнах Європи та України.

1. Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на душу населення, кг

Показники	Великобританія	Італія	Франція	ФРН	Україна	Місце
Зерно і зернобобові	405	295	1058	445	1033	2
Картопля	121	42	85	118	378	1
М'ясо	66	63	112	96	86	3
Молоко	262	204	519	450	469	2
Цукор	22	28	67	50	118,6	1
Масло	2,5	1,3	9,2	6,9	8,5	2

Значного зниження рівня виробництва Україна зазнала за роки незалежності, унаслідок непередбаченого в багатьох випадках реформування, яке відкинуло економіку нашої країни на кілька десятиліть назад.

Насамперед, з окремих видів продукції не досягнуто обсягів виробництва, які б забезпечили фізіологічні норми харчування населення, що наглядно видно з табл. 2. Водночас, споживання овочів становить 85% до норми, плодів, ягід і винограду – 51%, молока і молочних продуктів – 44%, м'яса та м'ясопродуктів – 62%. Щодо виробництва молока, м'яса, то Україна стоїть на межі продовольчої небезпеки.

До числа першочергових завдань і стратегічних цілей України належить нарощування виробництва екологічних продуктів харчування за умови стабілізації та збереження родючості ґрунту, водних ресурсів, рослинного й тваринного потенціалу, а також широкомасштабного застосування інновацій та екологічних технологій.

**2. Споживання основних продуктів харчування в Україні
(на одну особу за рік, кг)**

Продукти харчування	Роки											Раціональні норми харчування
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
М'ясо та м'ясо-продукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)	68	39	39	39	42	46	51	50	52	51	54	80
Молоко та молочні продукти (у пере-рахунку на молоко)	373	244	199	226	235	225	214	212	206	205	215	380
Яйця, шт.	272	171	166	238	251	252	260	272	290	310	307	290
Риба і рибопродукти	17,5	3,6	8,4	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	14,5	13,4	13,6	20
Цукор	50	32	37	38	40	40	41	38	37	39	38	38
Олія	11,6	8,2	9,4	13,5	136	14,3	15,0	15,4	14,8	13,7	13,0	13
Картопля	131	124	135	136	134	130	132	133	129	139	140	124
Овочі та баштанні продовольчі культури	102	97	102	120	127	118	129	137	144	163	163	161
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	47	33	29	37	35	42	44	46	48	53	53	90
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у пере-рахунку на борошно: борошно, крупи, бобові)	141	128	125	124	120	116	115	112	111	110	109	101

*Населення України на 01.03.2010 р. становило 45,9 млн осіб.

**Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2000 р. № 656.

Пріоритетом державної влади має бути стимулювання виробництва конкурентоспроможної продукції з використанням екологічно безпечних технологій та організація різних форм кооперації.

Саме інноваційна спрямованість нині відріє домінуючу, а можливо, й вирішальну роль у визначенні кола учасників конкуренції в майбутньому, оскільки інновації дозволяють створювати стратегічні переваги в цьому. Не менш важливе місце відводиться переходу в сільському господарстві на кооперативні засади.

Нині понад 70% трудомісткої продукції повсякденного споживання: картоплі, овочів, фруктів, молока та м'яса виробляється в особистих селянських і фермерських господарствах, які не мають постійно діючих каналів реалізації такої продукції.

Як результат – значна частина індивідуально вирощеної сільськогосподарської продукції, особливо у віддалених від приміської зони селах, згодовується худобі або псується. Частина її потрапляє до кінцевих споживачів, але через посередників, або ж продається селянами а стихійних ринках. У першому варіанті, через безвихідь селяни змушені продавати вирощену продукцію за заниженими цінами, основний зарібок від якої отримують не її виробники, а посередники. В іншому варіанті, селяни витрачають багато часу та коштів на транспортування продукції до районних чи обласних центрів, часто реалізуючи її в умовах, що не відповідають нормам.

Існуюча система законодавства про сільськогосподарську кооперацію робить складним завдання її розвитку як неприбуткової організації, особливо у випадку, коли саме кооператив заковує чи приймає у населення сировину для реалізації. Однак, чи не варто замислитися над таким питанням: дійсно, податкові канікули необхідні кооперативам на період у 3–5 років для початківців, тобто у випадку, коли малі сільськогосподарські виробники, об'єднавшись, вирішили спробувати попрацювати як виробничий чи збутовий кооператив. Оскільки вони лише розпочинають цю форму організаційної праці, варто було б надати їм неприбутковий статус на певний час, але, переважно, з умовою, що вони зможуть спрямовувати інвестиції протягом цього періоду на досягнення життєздатності кооперативу та приведення його до можливості роботи як підприємства-платника податків у майбутньому [5, с. 54].

Про кооперативи, як рятувальний круг для відродження нашого села, йде мова з перших років незалежності. У 2009 р. навіть було розроблено Державну програму розвитку сільської обслуговуючої кооперації, якою передбачалася підтримка селянських об'єднань. У перший рік її реалізації було виділено з бюджету майже 200 млн грн. Але на всіх рівнях державного управління цю важливу справу пустили на самоплив. Чиновники гадали: якщо виділено такі кошти, то на сільських територіях, як гриби після дощу, почнуть виростати кооперативи.

У багатьох випадках в селах не знайшлося бажаючих очолити кооператив – не хотіли брати на себе такої відповідальності.

Отже, брак лідерів – одна з найголовніших проблем кооперативного руху. Ще один аспект справи: становлення обслуговуючої кооперації неможливе без розвиненого державного дорадництва. Безумовно, цю місію могли б виконувати обласні й районні сільськогосподарські служби обл. і райдержадміністрацій, а на рівні держави – Міністерство аграрної політики і продовольства України. У цьому є з кого приклад брати. У Польщі, Німеччині, Данії та інших країнах дорадники-консультанти допомагають кооператорам і фермерам у підготовці необхідної документації та угод з переробниками, заготівельниками, радять, куди і за якою ціною краще збувати продукцію тощо.

Так піднімалася кооперативна цілина на початку ХХ ст. в Канаді, США, Бразилії та інших країнах.

Саме завдяки створенню дієвих об'єднань, фермерам цих та інших країн вдалося подолати бідність, витримати конкуренцію з монополістами.

Найперше завдання, яке ставить перед собою сільськогосподарська обслуговуюча кооперація (СОК), – подолання бідності серед сільського населення. Місія надзвичайно почесна й відповідальна.

Об'єднавшись у кооперативи, селяни зможуть формувати великі партії високоякісної продукції, яку реалізуватимуть без посередників, напяму.

Крім того, вони зможуть налагодити й первинну переробку сировини, створити відповідні умови для її зберігання тощо.

СОКи відкривають двері на зовнішні ринки, як це відбувається, приміром, у Канаді, де фермери-одноосібники експортують свою продукцію напяму через сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Саме тому подібні об'єднання селян – це форма їхнього економічного самозахисту, спосіб подолання безробіття, бідності, від яких потерпає наше село.

Створення кооперативів – це, мабуть, єдиний надійний шлях поліпшення стану справ на селі. Нині в Україні діє лише 600 СОК. Найбільше їх на Вінниччині – понад 80. А найменше на Київщині – лише два. Це мізерна кількість для України.

У 2012 р. на третіх Всеукраїнських слуханнях із розвитку обслуговуючої кооперації було схвалено відповідну програму на 2013–2020 роки, якою передбачено щороку створювати не менше 700–800 кооперативів. Для виконання цього потрібна державна підтримка й законодавча база. Якби це сталося у 2020 р., у нас могло б постати 5–5,5 тис. кооперативів на більшості сільських територій, як це стверджує голова Союзу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України Іван Федорович Томич.

У плані законодавства дещо зроблено, зокрема, у січні цього року Президент України підписав зміни до Закону «Про сільськогосподарську кооперацію», згідно з якими, обслуговуючим кооперативам було надано статус неприбуткових організацій.

Однак норма не діятиме доти, доки не будуть внесені зміни до Податкового кодексу. Річ у тому, що нині з доходів фізичних осіб, у

нашому ж випадку – селян, які ведуть господарську діяльність поза кооперативами, – стягується податок, у розмірі 15%. Коли ж селянин передає свою продукцію до СОКу, то змушений додатково сплачувати ще й податок, що накладається на кооператив як на юридичну особу. На нашу думку, необхідно зменшити цей податок до мінімуму або ж ліквідувати зовсім. Адже подвійне оподаткування не сприяє розвитку кооперації. Крім цього, потребують змін Господарський та Цивільний кодекси, Закон «Про бухгалтерський облік та аудит», в яких необхідно врегулювати низку питань, пов'язаних із діяльністю СОКу.

Проте у змінах до Закону «Про сільськогосподарську кооперацію» є й позитивні моменти. Відтепер продукція членів СОКу не вважається його власністю, тобто, юридично він не виступає посередником між виробником і споживачем продукції, тому й ПДВ на етапі переходу продукції від виробника до кооперативу, відповідно, не вираховується. Це забезпечує безперешкодний рух продукції особистих селянських і фермерських господарств усередині кооперативу, що значно полегшує його діяльність.

Цей закон також містить норму, на підставі якої уряд, під час формування держбюджету, може виділяти кошти на підтримку СОКів згідно з цільовими програмами. І це, на нашу думку, варте уваги.

Заслуговує на особливу увагу і кадрове питання, на якому слід ще раз зупинитися, тобто, брак підготовлених кадрів цього спрямування. Адже робота в кооперації потребує особливих знань. У зв'язку з такою ситуацією необхідно, щоб наші ВНЗ розпочали підготовку фахівців кооперативного менеджменту.

На Україні є певні напрацювання з кооперації на селі. Зокрема, кооператив «Західний» на Рівненщині, на Тернопільщині – кооператив «Ратай», у Чернівецькій області – СОК «Молочний Край», членам якого вдалося збудувати власний молочний завод. Є напрацювання і на Львівщині та в ряді інших областей.

Їхній досвід та успіхи переконують селян у тому, що кооперативна форма співпраці дає змогу побороти ціновий диктант переробників, підвищити добробут членів об'єднань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищезазначене, можна без сумніву стверджувати: майбутнє нашого села – за кооперацією. Без неї розвиток сільських територій неможливий.

Поряд з цим, головним чинником економічного зростання нашої держави є науково-технічні інновації, організаційні ідеї та комерційне застосування продуктивних технологій, які сприятимуть нарощуванню обсягів виробництва сільгосппродукції, розширенню асортименту та якості продукції харчування.

І тут своє слово має сказати Міністерство аграрної політики і продовольства України, Союз сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України, науковці та освітяни.

Список літератури

1. Гриценко М. П. Сільськогосподарська кооперація: проблеми, шляхи розв'язання / М. П. Гриценко, М. Й. Малік, В. А. Пулім // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 51–58.
2. Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 557.
3. Збарський В. К. та ін. Організаційно-економічні основи фірми : навч. посіб. / В. К. Збарський. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 642 с.
4. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
5. Крисальний О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціалізації і сільськогосподарської кооперації в постреформованому аграрному виробництві / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 3–10.
6. Розвиток обслуговуючої кооперації в сільському господарстві : монографія / за ред. проф. В. Збарського. – К. : ННЦІАЕ, 2010. – 224 с.

Углублено теоретико-методические основы инновационного обеспечения развития кооперации на селе и её влияние на развитие сельхозпроизводства Украины и мира. Доведено, что проблемы продовольственной безопасности всегда были и остаются глобальными. Особое значение они имеют и для Украины.

Кооперація на селі, продовольствена безпека, інноваційне розвиток, конкурентоспроможна продукція, різні форми кооперації, інноваційна спрямованість.

Profound theoretical-methodological and practical principles of software innovation in the development of cooperatives in rural areas and its impact on the agricultural development of Ukraine and the world. It is proved that the problem of food security have always been and remain global. They acquire special significance for Ukraine.

Cooperation in the countryside, food safety, innovation development, physiological nutritional standards, competitive products, environmentally friendly technologies, various forms of cooperation, innovation orientation and so on.

УДК 631.11:338.439.66

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Г. Макарчук, кандидат економічних наук

Оцінено стратегічний розвиток сільськогосподарських підприємств на основі використання моделі максимізації прибутку. Розглянуто характерні особливості її застосування для прийняття

© О. Г. Макарчук, 2014